

Voldtektsutvalget

Oslo, 1. juni 2023

Ref. 23/KS/ph

Psykologforeningens innspill til Voldtektsutvalget

Norsk psykologforening takker for anledningen til å komme med innspill til Voldtektsutvalgets utredning som skal bidra til å forebygge og bekjempe voldtekt og bidra til at utsatte får et tilpasset og helhetlig tilbud om bistand og oppfølging.

Mange av våre medlemmer jobber direkte med både de som utsettes for og de som utøver seksualisert vold, og vårt innspill er basert på kunnskapsinnhenting fra disse tjenestene. Vi er glade for at kunnskapen fra sentrale fagmiljøer slik som NKVTS skal legges til grunn for utvalgets arbeid, og vi ser fram til å lese utvalgets rapport når denne foreligger.

Behov for å styrke tjenestene i kommunen

Opptrappingsplanen mot vold og overgrep 2016 - 2017 vektla særlig forebygging og tidlig avdekking av vold og overgrep.¹ Dette fokuset er også i tråd med tilbakemeldingen fra fagfolk i tjenestene. Kommunen har et særskilt ansvar for å ivareta disse oppgavene, slik det framgår av Helse- og omsorgsloven § 3-3, hvor det står at kommunen skal bidra til at helse- og omsorgstjenesten blir i stand til å forebygge, avdekke og avverge vold og seksuelle overgrep.

I opptrappingsplanens virketid (2017 - 2021) ble det utarbeidet et lovkrav om at alle kommuner skulle ha tilgang på psykolog. Etter at lovkravet om psykologkompetanse i kommunen trådte i kraft i 2020 har det vært en økning i antall kommuner som tilbyr psykologtjenester til sine innbyggere. Dette er en viktig styrking av kommunehelsetjenesten, også i forebygging og avverging av voldtekt og seksualisert vold.

Selv om flere kommuner nå tilbyr psykologhjelp til sine innbyggere, er det allikevel slik at 20 % av kommunene ikke har dette tilbudet. Det er også indikasjoner som tyder på nedgang i antall kommuner

¹ «Prop. 12 S (2016–2017)», Proposisjon, Regjeringen.no (regjeringen.no, 28. oktober 2016), <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-12-s-20162017/id2517407/>.

som tilbyr psykologhjelp.² Det er også mange kommuner som bare har psykologer i deltidsstillinger, eller som kun er tilgjengelig for enkelte deler av befolkningen. Det er særlig mindre sentrale kommuner som har vansker med rekruttering, noe som fører til uønsket variasjon i tjenestetilbudet på landsbasis.

I tillegg til lovkravet om psykologkompetanse i alle kommuner, bør det derfor utarbeides konkrete tiltak og finansielle virkemidler for å oppfylle dette kravet. Slik Riksrevisjonen har poengtert er det nødvendig med økt kunnskap og kompetanseheving innenfor kommunehelsetjenesten, spesielt knyttet til psykisk helse, vold og overgrepssproblematikk. I tillegg er det helt avgjørende, både for det akutte og langsiktige hjelpetilbudet, at det tilbys en helhetlig tjeneste som samarbeider godt.

Særlig sårbare grupper

Det er viktig å anerkjenne at en betydelig andel av overgrep mot barn blir begått av andre barn. Her må det finnes gode tiltak rettet mot å ivareta både den som utfører, og den som blir utsatt for seksualisert vold.

For å forebygge slike hendelser er det viktig å komme til med informasjon og tiltak på et tidlig stadium, før situasjonen eskalerer og blir mer alvorlig. Dette krever at vi retter oppmerksomheten mot barn allerede i barnehager og skoler. Her er det nødvendig å styrke kunnskap og kompetanse hos ansatte, men også sikre tilgang på mer spesialiserte tilbud og veiledning der det er behov. Psykologer har kompetanse på vurdering av psykososial oppfølging, og kan bidra med støtte og veiledning av annet personell som jobber med utsatte for seksualisert vold, for eksempel i skoler, barnehager, eller i helse- og omsorgstjenesten.

I tilfeller der barn begår overgrep må det tas hensyn i tjenesten til at disse barna også ofte er i en sårbar situasjon. Barn som begår overgrep har oftere dårlige kognitive evner, kommer fra utfordrende familiebakgrunn, eller kan ha andre tilleggsbelastninger. Her er det viktig å ivareta rehabiliteringsperspektivet, og sørge for at disse også får tilstrekkelig oppfølging og støtte fra helsepersonell og andre relevante instanser, samtidig som vi jobber aktivt med å forebygge at overgrep skjer i utgangspunktet.

Fra våre medlemmer er det også meldt bekymring om forekomsten av seksualisert vold i parforhold mellom unge partnere. Dette er et tema som våre medlemmer i tjenestene oppgir at er økende, samtidig som at det finnes lite kunnskap og tiltak rettet inn mot denne gruppen. Her kan det være behov for mer strukturerte undersøkelser som kan si mer om omfang, og om hvilke tiltak som er nyttige å anbefale for avdekking og oppfølging.

² «Færre kommuner med psykologkompetanse innen helse og omsorg», SSB, åpnet 13. april 2023, <https://www.ssb.no/helse/helsetjenester/statistikk/kommunehelsetenesta/artikler/faerre-kommuner-med-psykologkompetanse-innen-helse-og-omsorg>.

Flere av våre medlemmer har meldt om manglende kapasitet i spesialisthelsetjenesten til å gi tilstrekkelig behandling til særlig de som har vært utsatt for gjentatte overgrep over tid. I slike saker kan det ofte være snakk om komplekse traumelidelser som krever spesialiserte tilbud, og disse tilbudene er ofte ikke tilgjengelige på grunn av manglende kapasitet.

For å skape helhetlige tjenester for voldtektsutsatte er det dermed nødvendig med en styrking av spesialisthelsetjenesten. Norsk Psykologforening har flere ganger påpekt utfordringer knyttet til tilgjengelighet og likeverdighet i helsetjenestene for ulike pasientgrupper, også de som er utsatte for vold og overgrep. Nasjonale tall viser at det er et behov for økt kapasitet og kvalitet i sykehusene. De siste ti årene har antall pasienter og konsultasjoner i psykisk helsevern økt, men tilførselen av økonomiske ressurser til spesialisthelsetjenesten har ikke tatt høyde for denne økningen. Et godt og fullverdig behandlingstilbud til voldtektsutsatte forutsetter at spesialisthelsetjenesten tildeles ressurser som svarer bedre til forekomst og samfunnskostnader enn hva tilfellet har vært de siste ti årene.

Referansegruppe

Vi er glade for at mandatet til utvalget stipulerer at det skal nedsette en referansegruppe med medlemmer fra brukergrupper, frivillige organisasjoner og personer med minoritets- og urfolksbakgrunn. Det er viktig at dette utvalget speiler mangfoldet i særlig utsatte grupper, men også i faglige tema. For eksempel tenker vi at det er viktig å ha med noen med særskilt kompetanse på sosiale medier og nettbruk. Sosiale medier er en viktig kunnskapskilde for mange unge, også når det gjelder seksualitet, kjønnsidentitet og kjønnsroller. Det er også meldt om stort omfang av negativ seksualisert atferd på nett, slik som deling av overgrepbilder, også her særlig blant unge. En representant med god forståelse av sosiale medier og nettbruk vil kunne hjelpe til med å forstå mekanismene bak, og også gi kunnskap om mulige inngrepspunkter.

Vi ønsker utvalget lykke til med sitt arbeid, og ser fram til å lese rapporten.

Med vennlig hilsen
Norsk psykologforening



Arnhild Lauveng
Konst. president